

LA FAMÍLIA CARRÒS I VIOLANT CARRÒS I DE CENTELLES*

FRANCESC FERRER PASTOR

Premi d'Honor a les Lletres Valencianes 1994

1. EL SENYORIU DEL REBOLLET
  - 1.1. El primer comte Carròs
  - 1.2. El segon comte Carròs
  - 1.3. Francesc Carròs I
  - 1.4. Francesc Carròs II
  - 1.5. Joana Carròs

2. POSSESSIONS DELS CARRÒS A SARDENYA
  - 2.1. Berenguer Carròs
  - 2.2. Berenguer Carròs II, primer comte de Quirra
  - 2.3. Violant Carròs
  - 2.4. Berenguer III
  - 2.5. Jaume Carròs

3. VIOLANT CARRÒS I DE CENTELLES
  - 3.1. La mort del comte Jaume Carròs
  - 3.2. El patrimoni comtal
  - 3.3. La tutoria de Nicolau Carròs
  - 3.4. El primer matrimoni
  - 3.5. El segon matrimoni
  - 3.6. Els darrers anys

* Ponència presentada el 18 d'abril de 1999 a les II Jornades Internacionals d'Història dels Centelles i del Comtat d'Oliva, celebrades a l'IES Gregori Maians d'Oliva.

1. EL SENYORIU DE REBOLLET

1.1. El primer comte Carròs

El nom d'aquesta família, la que citem en primer lloc, caldrà situar-la dins un marc estrictament balear i valencià. La primera branca coneguda i que considerem com a tronc principal apareix al segle XIII, entre les Balears i València. El seu origen caldria cercar-lo molt més lluny, però ja seria acostar-nos a una de les seues llegendes cavalleresques que apareixen al començament de quasi totes les grans famílies de la noblesa. En aquest cas es parla d'un comte alemany, i perquè no, qui sap si Alemany no era altra cosa que el seu nom. Altra vegada ho pose en dubte. Influxit, segurament, per la dona de Frederic II, Constança, tia carnal del nostre rei Jaume I, que lluitava per con seguir adeptes per al seu nebot, en la lluita contra els moros, es diu que el seu fill anomenat Carròs vingué d'Itàlia en una nau situada a reraguarda, la qual cosa vol dir que Jaume I ja el coneixia per les seues activitats ja feia alguns anys, probablement el 1225, quan participà en la conquesta de Mallorca. Fou armat cavaller pel rei -1229- i acabada la guerra, el 1230, el nomenà almirall de Catalunya i Mallorca (veurem com en la concessió no figura l'Aragó), el féu senyor de Felanitx i després governador de l'illa. Com a almirall anà a la conquesta de València i obtingué nombroses possessions. Entre elles, el senyoriu de Rebollet i de Mediona i d'Oliva.

Per nós i els vostres successors donem i concedim a vós Carròs, fill del comte Omany i els vostres successors, a perpetuïtat, tota la heretat erma i poblada que l'alcaid de Xàtiva i son pare posseïen i tenien o devien tenir per alguna cosa o raó en els tèrmen de Reboller i Madrona i d'Oriva i us concedim que aquesta heretat la tingueu vós i els vostres successors per alou propi, franc i lliure, a perpetuïtat, perquè en dispossen lliurement vós i els vostres successors i a tenor de que vulgueu, a excepció de clergues i eclesiàstics. Dat a València a 17 de febrer, any del Senyor 1249.

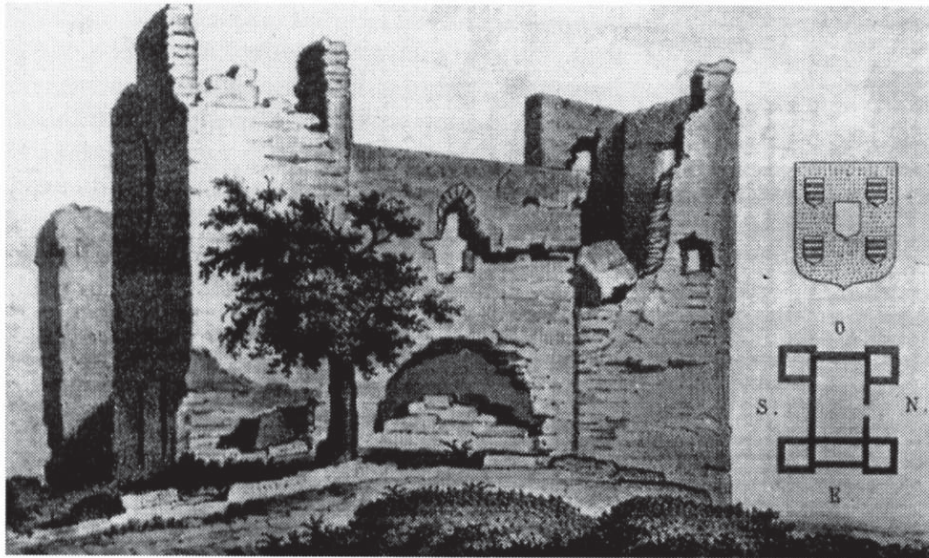
I ací teniu com quedà la vila d'Oliva,¹ i de Madrona, una de les partides entre Oliva i la mar després coneguda per Mediona, en els dominis de Carròs en "alou propi, franc i lliure" del qual ningú se'n recorda, però que estava exempta de tota

---

¹ Oliva, dita així ara, es deia en temps dels moros Auriba, o millor Auliba. En el Llibre del Repartiment, com hem vist, sona Oriva una sola vegada referint-se la població veïna del Rebollet. No ens cap ningun dubte que el nom primitiu, etimològic, és ad ripam, del llatí que varen dur els romans, o siga, la situació en el costat d'una muntanya està perfectament representada. La confusió de p per b era fins indispensable als àrabs, que no tenien la primera en el seu alfabet i que constantment prenien la b per la p per a substituir-la, i d'ací ens resulta abril per apriles, i ribera per riparia; el vocable ad s'ha convertit en o. Confirma per complet la nostra etimologia la situació de les altres Olives de l'estat espanyol. Hi ha una Oliva en la província de Càceres, situada a la falda nord de la serra del mateix nom amb antigalles romanes; Oliva en la província de Badajoz a la falda del puig del Morro; Oliva, cèlebre monestir de Navarra, al marge esquerre d'un riu; Oliva, de Sagunt, al peu de la muntanya cridada Ponerà, i l'Oliva, ad ripam, al peu de la muntanya que la circumda. I no oblideu que ripam equival a petra o pedra al mateix temps que a la ribera d'un riu. De totes les maneres no podem significar que Oliva vol dir oliva, el fruit. Si fóra així en l'escut hauria figurar l'oliva i no una olivera com algun il·lustre oliver el va imposar a l'hora de traçar l'escut de la ciutat. Que encara hi ha Olives que tenen un altre escut.

càrrega i dret. Només manava en ella sinó Déu, al qual devia donar raó de les coses que poguera fer amb els seus súbdits.

El comte Carròs, fundador del llinatge, Almirall de Mallorca i Catalunya, senyor de Felanitx -noteu què diu el nostre Jaume I a través de tots els documents en què l'anomenava Carròs a soles- fou nomenat pel rei almirall dels seus regnes, en què no figura l'Aragó, perquè s'havia mostrat contrari a la conquesta de Mallorca, encara que sí de la vila de València. Usà l'escut de plata i brodat d'or, amb quatre escudets de plata, amb tres faixes de guls o roges.² Com figuren en les ruïnes de l'antiga Olimbroi.

Ruïnes de l'antiga Olimbroi, ara castell de Sant Nicolau, hui completament en ruïnes. Al costat del dibuix, podem veure les armes dels Carròs, conqueridors del Rebollet i de Dénia. Supose que aquest escut degué figurar en l'antic Castell de la Font, destruït pel terratrèmol de l'any 1590.

Aconseguí el senyoriu de Rebollet (1240) on establí la seua residència. Assistí a les vistes d'Almirra (1248) i al setge de Múrcia (1266) i intervingué a la cort en molts afers de govern. El 8 de setembre de 1251 firma com a primer testimoni el trasllat de Castelló de Borriana que passa a dir-se Castelló de la Plana.

---

² L'escut que correspon a la vila d'Oliva és el que acabe de ressenyar, tot ell coronat per una corona reial oberta com la que ostenta l'ajuntament de la capital, posat que tots els senyorius eren concessions reials i passaren a estar baix el domini absolut dels sobirans. No és possible trobar raons que justifiquen el més o menys agradable dibuix que uns senyors de bona intenció traçaren en aquella època. En honor a la veritat no tingueren el més mínim encert.

Ja és hora que en l'escut de l'Ajuntament d'Oliva deixi de figurar una olivera com deixaren de figurar els tres carros en el de l'Ajuntament de la Font de Carròs. Jo en tinc la culpa però no tinc la culpa que hi figuren les barres catalanes. La té un heraldista de Madrid que cobrà 5.000 pessetes a l'Ajuntament. Mentre que el meu escut era debades.

Emprengueren la marxa en processó de penitència duent cadascun dels penitents unes llargues canyes, que ajudaven a temptejar el terreny. És el tercer diumenge de Quaresma en què es commemora normalment, i quan se celebren les festes de Castelló de la Plana. Sembla que Carròs morí el 1275.

1.2. El segon comte Carròs

Passem a significar la seua descendència. Tingué dos fills: el primer era Carròs i el segon Francesc, casat amb Maria Ferrandis de Terol, però morí ben jove el 1263. El seu fill Carròs podem dir que morí en el segle XIV (1301), que era casat amb Sança de Cruïlles i que n'heretà la senyoria de Rebollet. En 1286 era un dels magnats que anaren a Alacant per rebre Alfons II el Franc o el Liberal, fill primogènit de Pere I el Gran i que havia anat a València, segurament al palau Reial el 4 de novembre de 1265, quan tornava de Mallorca. Serví també Jaume II. En 1309 anà amb ell a la campanya contra Almeria. Era pare del famós almirall Francesc Carròs. El pare sembla que no tingué més fills.

1.3. Francesc Carròs I

Francesc Carròs I era un noble valencià, nascut a finals del segle XIII i que el 4 d'octubre de 1313 ascendí a l'almirallat per nomenament de Jaume II, a Barcelona. El 1323 fou posat al front de l'estol que havia de passar a Sardenya amb l'expedició de conquesta que dirigia l'infant Alfons, el futur rei Benigne, que era fill de Jaume II. L'operació es proposava d'expulsar els pisans i de fer efectiva la investidura papal de l'illa a favor de Jaume II. Francesc Carròs embarcà a València amb 8 galeres obertes, per al transport de cavalls, i 2 de tancades, que acabaren de construir a les drassanes locals. Amb aquesta formació es reuní a Portfangós, a les boques de l'Ebre, amb la resta de l'estol. El conjunt d'aquest era de 23 galeres obertes i 20 de tancades, 20 coques, llenys armats i alguns més auxiliars. La sortida de Portfangós fou el dia 30 de maig de 1323, duent a bord l'expedició completa. En aquesta hi havia 30 genets i els peons corresponents aportats del propi Francesc Carròs I, la qual cosa constituïa, en aquella ocasió, l'aportació particular més grossa del regne de València. El seu fill Berenguer anava amb ell.

Amb Estefania de Llúria va tindre aquestos 7 fills: Estefania, casada amb Elf de Pròixita; Francesc, amb Teresa Ximenis de Borriol, el quart senyor de la Baronia de Rebollet; Berenguer, casat dues vegades, la primera, amb Teresa

Gombau d'Entença i la segona, amb Geraldona de Ribelles; Esteve, casat amb N. N. Vilaragut de la qual tingué 2 fills: Esteve i Ramoneta Carròs de Vilaragut, padrina de pila, en representació de València, l'any 1350, de Sant Vicent Ferrer; Nicolau Carròs, casat també dues vegades, la primera amb N. N de Palau, i la segona amb Bertomeua; Francesca Carròs, casada amb Ramon de Riu-sec i Jaume Carròs, casat amb Peirona de Ruiffes.

1.4. Francesc Carròs II

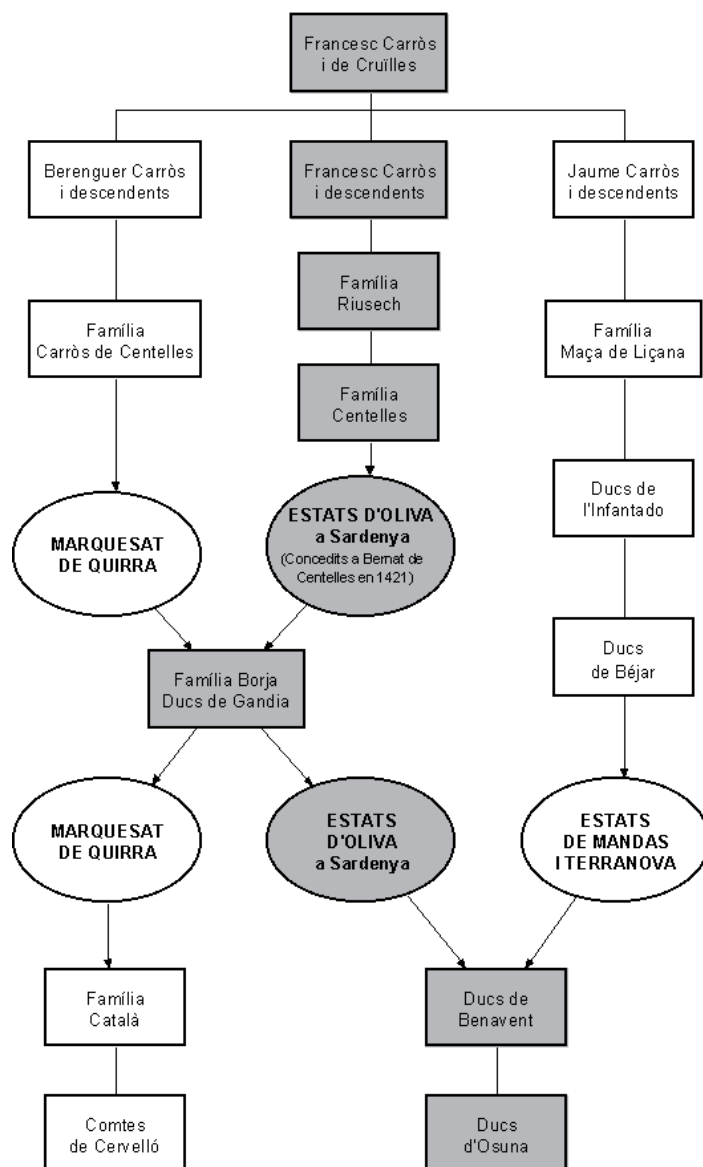
Francesc Carròs II, noble valencià del segle XIV, fill segon de l'anterior, el 1324 anà a Sardenya amb el contingent de reforç que manava Alfons Ferrandis d'Híjar. Aquest cos engruixí l'expedició de conquesta de l'infant Alfons amb el qual es trobaven el seu pare Francesc i el seu germà Berenguer. Francesc, el fill, dugué a l'illa 50 genets propis. Amb el seu germà petit Jaume i el seu pare fou detingut a Sardenya i conduït a Catalunya el 1326, arran dels incidents entre els Carròs i els partidaris de Ramon de Peralta. Figurava entre els senyors feudals de Sardenya relacionats el 1332. Visqué ordinàriament al Regne de València. El 1339 cobria frontera per la part d'Oliva davant el temor d'una gran invasió sarraïna. El 1343, regnant Pere II, aparellà una galera pròpia per participar amb el rei a l'expedició per sotmetre Mallorca.

La línia masculina del senyoriu del Rebollet s'extingí en el besné Francesc Carròs II, que deixà solament cinc filles. Eren Joana, casada amb Ramon de Boixadors; Estefania, casada amb Guillem Ramon de Montcada; Elisabet, casada amb Joan de Vilaragut, pares de la famosa Carrossa de Vilaragut, de qui parlarem en un altre treball; Teresa i Francesca.

1.5. Joana Carròs

El substituï la seua filla Joana, quinta senyora del Rebollet, en qui comença la línia femenina dels Carròs. Com hem dit era casada amb Ramon de Boixadors, i tingueren tres fills: Alamanda, casada amb Berenguer de Vilaragut; Berenguer, casat amb Margarida N.N. i Teresa, casada amb Berenguer Arnau de Cervelló. Joana Carròs era cosina germana de Ramoneta Carròs de Vilaragut, padrina de pila, en representació de València, de Sant Vicent Ferrer i tia carnal de la famosa Carrossa de Vilaragut. Ramon de Boixadors lluità el 1347 contra la Unió Valenciana i caigué presoner dels unionistes a la batalla de Bétera i Mislata el 1347 i acompanyà a Pere el del Punyalet o el Cerimoniós en la seua expedició a Sardenya el 1354.

ELS HEREUS DELS CARRÒS I LES SEUES POSSESSIONS A SARDENYA

2. POSSESSIONS DELS CARRÒS A SARDENYA

2.1. Berenguer Carròs

I ara passem a parlar del noble fill de l'almirall Francesc Carròs i de Cruïlles. Era Berenguer Carròs, noble del segle XIV. De jove passà uns anys al servici del Rei Robert de Nàpols, col·laborant amb aquest en la lluita contra Frederic III de Sicília, el qual era sostingut per tants catalans. El 1313, trobant-se el rei Robert al setge de Tràpani, ordenà a Berenguer Carròs que, amb un poderós estol, anara a emparar-se de l'illa de Gerba, prop de les costes africanes. Governava aleshores l'illa en nom de Frederic III el famós cronista i militar Ramon Muntaner. Aquest féu grans preparatius de defensa en tenir notícia de l'expedició. Carròs ja havia fet escala a l'illa de Pantel·lària quan rebé contraordre del rei Robert, el qual el feia tornar a Sicília per protegir-lo en les seues operacions, que ja fracassaven. Berenguer deixà ja el servici del rei Robert, que fou per a ell, si més no, excel·lent aprenentatge militar, tornà a València i es casà amb Teresa Gombau d'Entença, primera dona, filla natural de Gombau i germanastra, per tant, de Teresa d'Entença, casada amb l'infant Alfons i mare del futur Pere el del Punyalet. La segona dona fou Geraldona de Ribelles.

El 1323 seguí el seu pare a la campanya per conquerir Sardenya. Col·laborà amb ell a les operacions, en companyia dels seus germans Francesc i Jaume. Berenguer s'instal·là a l'illa. Fou nomenat cap del castell de Bonaire, al costat de Càller, tan bon punt fixà la campanya. Seria, amb la seua muller, el principal beneficiat del repartiment de terres, ja que en aquest aspecte, el seu pare, li féu cedir el copiós lot de recompensa que havia rebut com a almirall de l'expedició. Berenguer rebé així els llocs Settimo, Sinia, Germacas, Sionis, Cereri, Sesto, Palma, Sennuri, Cepera, Vilanova de San Basilio i el castell de Sant Miquel, que els catalans anomenaven de Malveí. Havia de refer i de guarir aquesta fortalesa. Les revoltes contínues i les intervencions pisanes i genoveses l'obliguen a convertir-se en un dels capdavaners de la difícil dominació catalana sobre l'illa. Residí tanmateix llargues temporades a València.

2.2. Berenguer Carròs II, primer comte de Quirra

El succeí un altre Berenguer Carròs II, un noble valencià del segle XIV, fill de l'anterior i de Teresa Gombau d'Entença. Durant la seua joventut serví a Sicília. El 1357 fou enviat a Sardenya per Pere el del Punyalet o el Cerimoniós, que el rehabilità a la totalitat del seu heretatge a l'illa, subjecte a minves en anys anteriors. Aleshores vivia ja a Sardenya el seu germà Joan. Així figurava ja, en 1358, com el màxim propietari a l'illa. A més de les possessions cedides al seu pare pels mèrits del seu avi Francesc (possessions situades a la curatoria de Tampica), Berenguer era també senyor d'uns 35 llocs més, escampats per l'illa, sobretot al judicat de l'Ullastre, on en tenia 12. Desplegà gestions polítiques molt hàbils amb els senyors sards. Així fou establert un dels escassos períodes de pau coneguts a Sardenya per

aquell temps. Tornat a Catalunya per lluitar contra Castella, es destacà pel seu coratge. El 1363 figurava entre els defensors de la plaça de Borja. En caure aquesta, restà presoner. No tardà a ser alliberat. Com a recompensa pels seus servicis, Pere el Cerimoniós li atorgà, aquest mateix any, el títol de comte de Quirra, que posseïa el nom d'un lloc de Sardenya que figurava entre les seues possessions.

Berenguer Carròs II casà la seua filla Violant per primera vegada amb Berenguer Bertran, i la segona amb el seu prohom Ponç de Senesterra. Els seus néts, Senesterra de cognom, usarien en canvi el de Carròs, segurament per la vinculació d'aquests al títol de comtes de Quirra i per manament testamentari de Violant. Berenguer morí el 1374 voltat d'un gran prestigi i essent senyor de possessions immenses. La vida de Violant Carròs i de Centelles no té ni més ni menys de novel·lesca que la de huit altres dames del seu temps i fins les nostres. Era d'una família, la dels Carròs, que ha deixat figures importants, en el regnat de Jaume II, primerament la conquesta de Mallorca, després la de València i més tard la de l'illa de Sardenya. Era en la fragilitat d'una donzella òrfena, presa de les ambicions dels qui l'envolten, però convertida ja en senyora que defensa els seus drets i el seu patrimoni, com a dona perseguida per culpa d'uns esdeveniments que han d'acabar per conduir-la sempre a una solitud irremeiable.

2.3. Violant Carròs

Violant I havia estat dama de la reina Sibil·la de Fortià, quarta muller del rei Pere i antigament amistançada, i es casà per primera vegada amb Berenguer Bertran i per segona vegada amb Ponç de Senesterra. Pels servicis del seu pare i del seu avi, el rei li concedí que poguera heretar el comtat de Quirra l'any 1383. En temps de pau, ella procurava el forniment dels seus castells, mentre que en temps de guerra en tenia cura l'administració de Càller. El 1390 apareix ja casada amb un català, Berenguer Bertran. Ella li obligà el comtat de Quirra per una grossa quantitat que li devia possiblement del dot. Berenguer Bertran posseïa una de les més grans fortunes de la ciutat. El 1364, durant la guerra contra Pere el Cruel de Castella, empresa al regnat de Pere el del Punyalet, féu a la Generalitat de Catalunya el préstec quantiosíssim per a l'època de 325 lliures. Amb motiu de la mort de Bertran, Violant es traslladà a Càller, i allà el governador la féu arrestar

perquè li impugnava la possessió del comtat, pel fet de ser ella una dona (1392). El rei la féu posar en llibertat, considerant també que els seus territoris tindrien més defensors contra els enemics si ella era present. En realitat la possessió del comtat la tenia ben reconeguda. És possible que visquera algun temps a Barcelona, perquè el 29 d'octubre de 1397 fou atacada a mà armada per Genís Almugàver. Sortí en defensa d'ella Roger de Montcada, veí seu; Almugàver fou castigat. Aquell mateix any, 1397, demanava un subsidi per aliments per a ella i per als seus fills menors d'edat, als tutors dels mateixos, Francesc i Pere Bertran. Un altre dels tutors fou l'esmentat Montcada. Violant morí el 1408 i deixà el comtat de Quirra al seu fill Berenguer, que prengué el seu nom de Carròs.

2.4. Berenguer III

Era senyor de molts feus sards aquest Berenguer III. Participà en la batalla de Sanluri, el 1409. Fou capità general de Sardenya. Assistí al setge de Balaguer (1413) i a la coronació de Ferran I a Saragossa. A la cort fou tractat el seu matrimoni amb Elionor Manrique, emparentada amb els reis de Castella, la qual obtingué, per a ella i els seus successors, autorització per a viure a Càller o al lloc sard que volgueren, lliures de l'obligació feudal de viure als seus territoris de Parte Montis, que devien ser considerats, llavors, com les seues possessions principals. De fet, sembla que visqueren amb preferència al castell de Sant Miquel. Fou Berenguer virrei de Sardenya en dos períodes, 1410-1413 i 1415-1416; assistí al parlament sard el 1421 i morí vers el 1427. Deixà una filla, Violant, que fou muller de Francesc d'Erill. I un fill, Jaume, que heretà els feus i el comtat.

2.5. Jaume Carròs

Jaume Carròs i la seua esposa Violant de Centelles tingueren una filla: Violant Carròs, que constà com a filla única, tot i que van existir altres dos germans de la jove comtessa: Jaume, mort el 1464-65, i Caterina, que visqué fins al 1467. A més, el comte va deixar, també, tres fills il·legítims: Isabel, que es casà el 1465 amb Pere de Besalú; Carles i Toda, que fou després muller de Lluís de Centelles i mare del successor al comtat de Quirra.

Els primers fets que hagueren de recordar fou la mort del comte Jaume, i se situen, per terme mitjà, entre vint-i-cinc i trenta anys enrere. En realitat, pel que deduïm, fou el 2 de gener de 1469.

3. VIOLANT CARRÒS I DE CENTELLES

Violant, l'heroïna del nostre relat, devia tindre entre deu i tretze anys quan morí el seu pare. Devia nàixer vers el 1456. De la mare Violant de Centelles, no en podia tenir quasi records, perquè morí el 1459. Li quedaven els bastards, que vivien a la mateixa casa, però tots eren molt més petits que ella. En efecte,

Castell de Sant Miquel als afores de Càller

Carles, el 1469, tenia uns sis anys; Isabel, potser un parell més, i Toda arribaria escassament al mig any. El pare era un gran senyor, ocupat en la política, la guerra i l'administració de les seues possessions. La companyia més propera a Violant en la seua infantesa fou la de les criades i els patges.

Els comtes de Quirra tenien dues residències: una casa parada a Càller i el castell de Sant Miquel, on tenien el domicili principal, i on havien nascut molts dels seus antecessors. La casa comtal era considerada d'alguns, per categoria social, com la segona de Sardenya, és a dir, la que seguia la dels marquesos d'Oristany. La tercera, en aquest orde, era la del virrei Nicolau Carròs. El luxe era considerable i no devia mancar-li cap de les comoditats de l'època.

3.1. La mort del comte Jaume Carròs

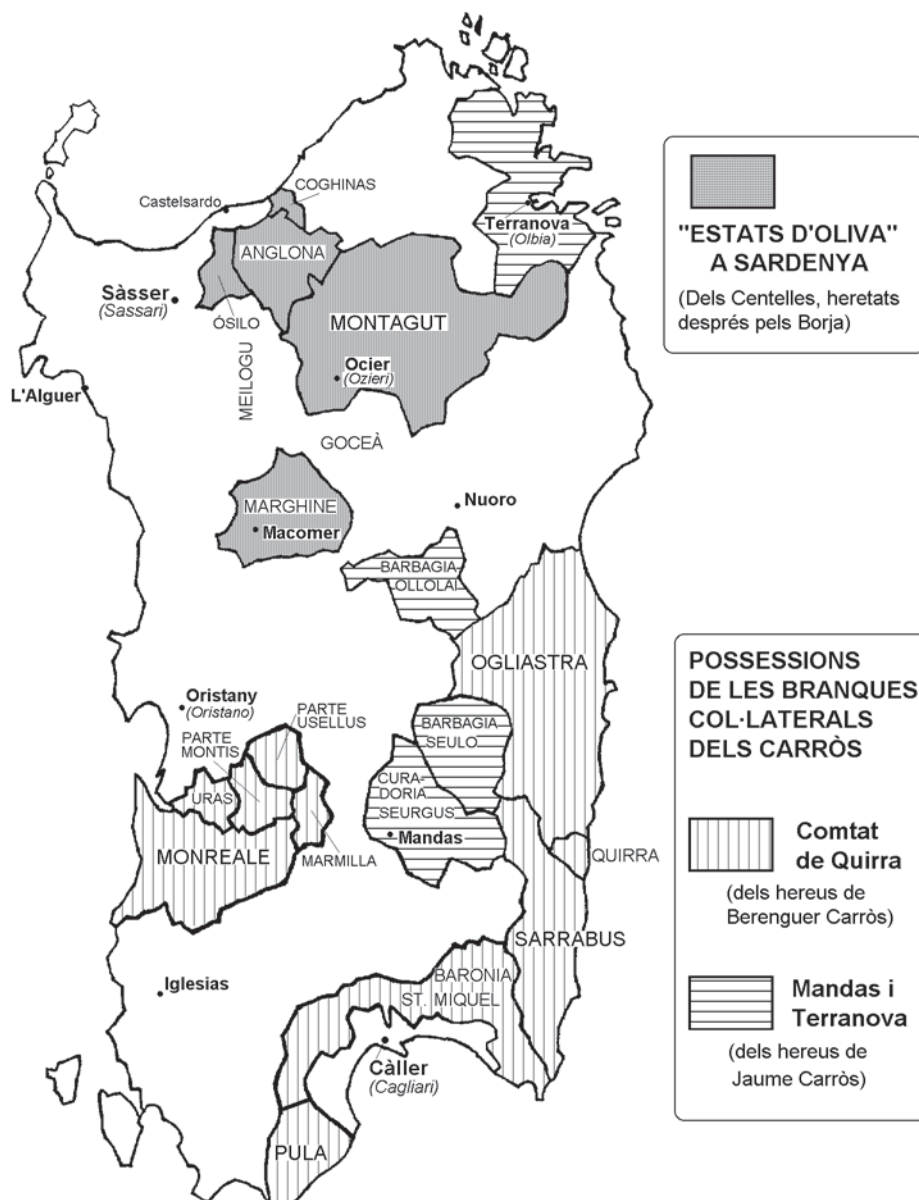
Tot aquest ambient que havia emmarcat la primera infantesa de Violant s'esfondrà pels volts de la festa del Nadal de 1468. Una nit, tal vegada la mateixa de la festa, Jaume, que es disposava a prendre part en un fet de guerra dels seus dominis, entrà en una cambra del castell per a prendre pólvora i armes. Sembla que hi havia uns captius que manejaven la pólvora i accidentalment es produí un incendi. Hi hagué moltes víctimes, entre elles el mateix comte. que restà greument ferit. Comprenent que no podria sobreviure, s'apressà a prendre disposicions. Aquella mateixa nit féu portar la notícia al seu cosí germà, el virrei Nicolau, i envià a buscar cirurgians i metges. El virrei, de moment, no pogué moure's perquè

a aquelles hores el castell de Càller estava tancat, però féu que alguns soldats escalassen la muralla per a portar medicines a Sant Miquel. De bon matí li obriren les portes i es va encaminar ell mateix, amb molta gent que volia informar-se dels fets. Mentre Jaume seguí en vida, per més d'una setmana, Nicolau Carròs féu continuats viatges entre la ciutat i el castell, on diuen que es quedà, fins i tot, alguna nit.

El dia de Nadal, Jaume dictà el seu testament en presència de molta gent de la casa. Nomenà hereua universal la seua filla Violant i, després, la descendència d'ella. El comte feia diverses deixes als seus servidors i concedia la llibertat al seu cuiner Lluís i a l'esclava Anna. Jaume morí el dia 2 de gener de 1469, per la vesprada. Alguns asseguren que fou a l'hora de dinar, altres a l'hora de vespres. Joan Orient, que llavors vivia al castell, veient-lo a punt de finir, corregué a Càller a avisar el virrei, que en aquells moments es disposava a dinar. Quan tornà el comte ja era difunt. El castellà Miró, molt trist, li lliurà les claus. Tot seguit arribà el virrei i li tocà a la porta. Joan Orient sortí a una finestra i en to oficial li preguntà qui era. Nicolau Carròs, estranyat, li digué si no el coneixia i li respongué Joan que el coneixia bé, però que volia saber si venia com a virrei o com a tutor. Jurà Nicolau que venia com a tutor i llavors tiraren les claus a la barbacana, i la porta fou oberta. Aquesta actitud dels servents de Jaume sembla demostrar un recel per la forçosa intromissió de Nicolau Carròs en la vida del castell. I per cert que els canvis havien de ser considerables. Els altres tutors potser ja havien manifestat les seues intencions de renunciar. Fóra com fóra, Nicolau Carròs prengué immediatament la direcció de tots els afers. Bon punt arribat, féu tancar les portes darrere seu i disposà que totes les robes i objectes de valor foren tancats en caixes. Demanà les claus de les caixes i convocà a la serventa Anna i ho féu tancar i segellar tot, i lliurà després les claus a Violant, la qual les féu guardar per la criada Joana Martorell. I disposà el trasllat de les despulles de son pare Jaume al convent de Sant Francesc, que tingué lloc vers la una de la nit següent. Acompanyà la comitiva el guardià del convent, que era al castell. El mateix Nicolau formà part del seguici fins arribar a un cert hort, des d'on, a cavall i amb alguns dels seus, se'n tornà a Sant Miquel.

Cert o no, dels tres marmessors, l'únic que acceptà amb tota diligència fou Nicolau Carròs, per amor del comte i de Violant, segons deia, pel parentiu i moltes altres coses.

Per altra banda, el comte s'assabentà dels projectes matrimonials del virrei, Nicolau Carròs, que no li devien complaure, i s'abstingué d'intervenir en res. Passats sis o set dies, Nicolau Carròs demanà a Joana Martorell les claus dels béns de Sant Miquel i se n'hi anà per tal de fer començar l'inventari. La faena durà una setmana i ell tornà potser un parell de vegades. Finalment ho deixà tot encomanant al seu cambrer i li féu guardar les claus. Tot això féu sospitar de la sinceritat d'intencions del flamant tutor. N'hi hagué molts que pensaren que l'inventari fou fraudulent i que diversos béns en foren omesos.

Tret d'“Els comtes d'Oliva a Sardenya”, pàg. 51

3.2. El patrimoni comtal

La nova comtessa venia a succeir en un dels patrimonis més extensos de Sardenya. D'una banda era hereua de la seua mare. D'altra banda hi havia tots els territoris de la família Carròs a l'illa. A l'origen, potser, de tots, el mateix

Ruïnes del Castell de Quirra

judicat d'Ullastre, format a l'entorn d'un castell donat per Jaume II al primer Francesc Carròs, ampliat amb viles de Tortolí i Lotzorai el 20 de febrer de 1325. Les viles Settimo, Sinnai, Germens i Siurro prop de Càller, donades a Berenguer I el 1324, així com, el 1325, el puig de Sant Miquel, que tenia al cim del castell anomenat de Bonveí, encara que els catalans i valencians el dien de Malveí, i el lloc d'Uta a la curadoria de Gippi. Com ja hem dit, Berenguer I heretà de la seua primera muller les viles de Selargius, Palma Sestu i algunes altres. El seu fill Berenguer II rebé la vila i el castell de Quirra, transformat en comtat el 1363, i les viles de Carbonaire, Coronge i Sedanno. Per compra adquirí els llocs de Sixti i Maracalagones. I Berenguer III en permuta amb Ramon Berenguer de Boixadors, obtingué els de Padula, Nures, Quia i Salio, amb alguns casals. La seua muller Elionor havia rebut del rei, com a present de noces, les encontrades de Parte Montis, Parte Usellus i Parte Bonosoli. En resum, a l'època del comte Jaume calia comptar amb el comtat de Quirra; el judicat d'Ullastre; les baronies de Sant Miquel i de Pula; les tres Partes; l'encontrada de Sarrabus; les viles d'Oliana, d'Arbus, Guspini i Sant Gappi; uns drets sobre el comtat de Marmilla i la baronia de Montreal, uns altres a la baronia d'Orosei, tots ells objecte de diversos litigis, i unes rendes sobre la capitania i castellania de la vila d'Esglésies. Les terres s'estenien quasi per tota la meitat meridional de la costa llevantina de Sardenya més les comarques a l'entorn de Càller, i per l'interior, el domini arribava fins a

poca distància d'Oristany. Podem calcular que els comtes senyorejaven quasi una quarta part del territori insular. Totes aquestes possessions foren donades a Violant el 8 de novembre de 1504.

Com a possessions menors, el mateix turó de Sant Miquel, un molí, i dos forns de calç que Jaume havia fet fer per tal d'acabar la capella de Sant Bernardí al monestir de Sant Francesc, reparar el castell i la casa de Càller i obrar un estable.

3.3. La tutoria de Nicolau Carròs

Violant era massa jove per a prendre el govern dels seus béns i de la seua mateixa persona. El fet d'haver estat nomenat tutor demostra que ella, a la mort del seu pare, no era major de dotze anys, edat considerada com a límit en aquestos casos. Per això, l'únic tutor era Nicolau Carròs per renúncia dels seus altres tutors nomenats pel seu pare. Els súbdits de la comtessa, amb acord, descobriren que el virrei Nicolau Carròs actuà com a amo i senyor, és a dir, que s'excedí en el compliment del seu deure. Moltes robes del castell es trobaven al palau reial de Càller, on Nicolau vivia, i precisament a les seues habitacions, no a les que ocupà la seua pupil·la Violant. Els castells desaparegueren. L'haca finí a poder del gendre de Nicolau, que la portà a València. Dels pòltres, el virrei Nicolau en disposava per fer-ne presents a qui li convenia. Com a excusa, Nicolau deia que s'havia endut els béns mobles perquè temia de Salvador d'Alagó que assaltara el castell de Sant Miquel, com ja havia intentat, de nit, dues vegades. Ja hem vist com Nicolau Carròs fou acusat d'haver comés frau per omissió de béns a l'inventari del comte.

El comte Jaume era mort. Nicolau Carròs començava a actuar com a tutor i molt prompte s'apressà a fer lletres a tots els oficials dels feus donant-los la mala nova, comunicant el seu nomenament de tutor, i citant-los a la seua presència. Des d'aleshores, tots els cobraments de rendes li donaren compte a ell de les respectives administracions. I com era de costum, anà personalment als territoris a rebre dels vassalls, en nom de Violant.

3.4. El primer matrimoni

Aleshores els patrons de les naus li lliuraren tots els guanys que feren sobre els béns dels enemics que prenién durant els seus viatges. I el que és pitjor, Nicolau Carròs, virrei i tutor, actuà en profit propi durant la minoria d'edat de la comtessa, i fins i tot sent ella casada. Violant fou casada en 1470, per poders que eren duts per Nicolau Carròs, amb el seu fill Dalmau Carròs. La cosa estava clara. Jaume Carròs morí el 2 de gener de 1469 i pels voltants de Pasqua de 1469 aparegué Nicolau Carròs amb els presents Pere Serra, secretari del virrei; Joan Batlle i la seua muller, Elionor de Peguera; el dominic fra Alemany, Joan Orient i pocs més. Un poc més tard isqué el tutor, i en trobar-se les criades plenes de curiositat, els digué:

Ara podeu entrar e alegrau-vos que jo e fet matrimoni de la senyora comtesa ab mon fill don Dalmau

Escut dels Carròs a l'església parroquial de Mara Calagonis (prop de Càller)

En efecte, el que havien fet era el contracte d'esposalles, actuant, com a nuvi, el mateix Nicolau en representació del seu fill, que era al regne de València amb la resta de la família. Tots quedaren extraordinàriament sorpresos. En primer lloc, tot havia estat decidit sense que es trobara cap parent de la núvia ni cap amic, com en el cas de l'inventari. No hi hagué consell de ningú.

A la sorpresa succeí la consternació. Els servidors de la casa estaven trists, enutjats i alterats, en veure que Violant Carròs estava en mans d'una persona que havia estat gran enemiga del seu pare fins a la darrera hora i cavil·laven que tot havia estat amb intencions ocultes encara, però gens profitoses per a la jove núvia. Nicolau feia la seua propaganda. Deia a les criades, quan Violant Carròs no ho podia sentir, que ella era la major senyora del regne i com que Dalmau esperava succeir-lo solien ser els senyors més grans.

I ara ve el final de la qüestió del dot. Segons el costum de Càller, en ser tractat un matrimoni la núvia solia aportar en dot tot el que tenia. El promés assegurava una quantitat igual, més la meitat d'aquesta suma, com a escriu; i en cas de quedar vídua, ella tenia dret a la meitat dels béns mobles existents a la cambra on hagués mort el seu marit, és a dir, tenia el dret anomenat de mitja cambra. Del contracte matrimonial de la comtessa, ningú no en va veure cap document. La veu general, i sembla que ho deia la mateixa Violant, era que Nicolau Carròs, pel seu compte, havia fet atorgar al seu fill, com a dot, tots els béns de la seua promesa sense que constara que Dalmau no aportara res. Diuen que, pel valor de la seua heretat, Violant tenia un dot de reina. Si tot això era

cert, Nicolau Carròs hauria fet el gran negoci: transformava el seu fill en comte, l'enriquia considerablement i no s'obligava a cap despesa. Assegurant una mena de legalitat, es veu que havia comunicat al rei la seua decisió de portar endavant el matrimoni i al mateix temps li havia enviat una còpia del testament de Jaume per tal de fer patent la successió del comtat de Quirra. I ho havia fet molt al començament de la tutoria, ja que amb data del 3 de març ja el rei li responia manifestant-li el beneplàcit per tal decisió, la promesa feta per Violant a Nicolau per prestar sacrament de fidelitat al seu fill Dalmau. Pel que fa al promés ens cal suposar que encara era menor d'edat, ja que el seu pare decidia per ell moltes coses. A l'època de les esposalles vivia amb la seua mare i els seus germans, segurament a Moixent.

Les galeres marxaren cap a València amb la missió de portar a Dalmau. Els mariners es resistien a marxar, però Nicolau Carròs els pregà, tot fent-los alguna concessió, i acabaren per accedir. Tant a València com a Mallorca, on es deturaren a la tornada, prengueren passatgers, carregaren draps i cobraren els corresponents preus. Es podria preguntar per quina raó Brianda de Mur -la sogra de Violant- consentia a veure dividida la seua família amb el marit i el fill. En realitat, no li era consentit moure's de Moixent pel nombre de creditors que tenia i per la seua preocupació de pagar el dot de la seua filla gran, Beatriu, casada amb Pere Maça de Liçana. Calgué proporcionar-li molts diners abans per facilitar-li el viatge.

Potser el que Brianda esperava era que el seu marit li donara nous mitjans per a traslladar-se a Càller. El viatge no fou possible fins algun temps després de la partença de Dalmau. Nicolau posà a punt les galeres que anirien a buscar-la. Sembla que fou el 1471 quan les galeres sortiren de Càller amb la intenció de tornar a València i endur-se a Brianda. De fet, tots els guanys anteriors al matrimoni pertanyien a Violant, però els comptes els reberen Nicolau i Brianda. La comtessa no pogué intervenir mai.

El matrimoni de Dalmau i Violant fou solemnitzat a l'altar major de la Seu de Càller, a l'alba d'un dia de setembre, pels voltants del dia de Sant Miquel. Brianda devia haver arribat pel juny. Creiem que la cerimònia tingué lloc el 1471. Els promesos habitaren sempre al palau reial, amb els seus pares. Dalmau havia esdevingut comte de Quirra i, com a tal, es dedicà a administrar les terres del comtat i dirigia totes les faenes del poble.

El 1472, Dalmau hagué d'intervenir directament en els afers polítics de l'illa. El seu pare s'havia traslladat amb les galeres a Catalunya per tal d'ajudar a Joan II al setge de Barcelona. Mentrestant, Dalmau havia estat nomenat lloctinent de governador i virrei, i jurà el càrrec el 9 de novembre d'aquell mateix any, 1471.

Dalmau participà en la batalla de Sanluri, amb gran èxit, i acceptà la rendició dels rebels. El 14 de maig de 1478 assistí a la batalla de Macomer, en la qual es distingí també el seu pare. No tardà Dalmau a morir, encara ben jove, ja abans de l'agost del mateix any, probablement el 22 de juliol.

El seu pare també malaltejava i per això li fou nomenat un virrei substitut, el

30 de setembre, en la persona de Pere Maça de Liçana, gendre seu, el qual actuava mentre Nicolau Carròs estiguera malalt i convalescent, i després, durant les seues absències. La substitució tingué un resultat potser imprevist, perquè Nicolau Carròs morí a les darreries de l'any esmentat, el 1478.

La comtessa havia quedat vídua i sense tutor, però això no vol dir que la seua llibertat augmentara, ni molt menys. Li quedava la decidida sogra i els no menys ardits cunyats. Quasi immediatament a la mort de Nicolau, Brianda volgué resoldre els comptes de la tutela. Pere Maça, com a regent, havia enviat una lletra als oficials de la comtessa citant-los davant tres oïdors de comptes que en nom de Brianda examinarien els seus documents. Arribats al palau, Brianda no els deixà entrar a parlar amb la comtessa. Això, i el fet d'haver-se'n quedat tota la documentació, els tenia molt queixosos. Intentaren de recórrer d'alguna manera a Violant, i ella respongué que no podia fer res. Això no obstant, el rei volia també protegir els drets de la comtessa, i així manà als oficials de Sardenya que resolgueren les causes que l'afectassen. I més considerant que en alguns casos anteriors havia estat perjudicada perquè ells no havien observat els privilegis i institucions vigents a l'illa. Violant començà per demanar la restitució, per raó de la seua minoria d'edat, sentint-se lesa per diverses causes. Reclamava, dels hereus de Nicolau Carròs i de Dalmau, l'administració de la tutela, deia que li fóra restituït el dot amb l'augment o escreix, i volia saber quines pensions i interessos havien estat deixats de pagar als creditors perquè els Carròs es retenien per a ells els fruits del comtat i baronies, així com els guanys fets per les galeres. Els seus súbdits opinaren sempre que els hereus de Nicolau, com a tals, estaven obligats a rendir comptes de l'administració de la tutoria i estaven d'acord a considerar el virrei culpable de no haver fet fer els documents dotals a l'hora del matrimoni dels comtes, i de no haver establert un dot per al seu fill. Això, als ulls del públic, era una maniobra ben estudiada per a estalviar-se, arribat el cas, la restitució de l'escreix. La comtessa deixava de ser pupil·la i es convertia en defensora del seu patrimoni. Ja tenia més de vint anys i la seua vida havia pres un nou impuls. Ja vídua, era senyora dels seus actes. Anava sent hora que defensara els seus interessos contra els de Nicolau i pràcticament els de Dalmau, però ja era hora que morts els dos, arremetera contra els dos que tant la lliuraren en benefici propi.

3.5. El segon matrimoni

Violant havia trobat l'amor, fet que hem de constatar-ho com una realitat humana. El seu primer matrimoni havia estat una conveniència, quan ella encara era massa jove per veure clar quin era el seu propi desig o potser quan havia estat incapaç de rebel·lar-se contra la voluntat paterna, que la mort havia fet definitivament incommovable. El que podem dir és que al seu horitzó aparegué una altra figura, un home que s'interessava per ella i que no tardà a fer-la la seua muller. Es tractava de Felip de Castre Carròs, fill de Guillem de Castre i d'Estefania Carròs d'Arborea, germana de Nicolau. Era, per tant, cosí de Dalmau

i ja en vida d'aquest estigué allotjat al palau de Càller en arribar a Barcelona en un dels viatges del virrei.

Per desgràcia, sobre aquest matrimoni només queda el que en digueren les males llengües. És a dir, els testimonis que foren bé prou criticats pels de la part contrària. Segons ells, la cosa anà així:

Dos o tres mesos abans de la mort de Dalmau, aparegué Felip a casa seua i sembla que cortejava més o menys la jove Violant. Mort el comte Dalmau, marxà de la casa i diuen que vivia a casa de Miquel Aragall, capità de les galeres. Brianda, la sogra de Violant, que estava a l'aguait i que, segons sembla, no es parlava amb ella, manà als seus servidors que vigilaren si ella rebia la visita de Felip. En efecte, no passaren huit dies que aquest es presentà, de nit, entrà secretament per un pati on donava l'apartament de la comtessa i fou rebut per aquesta i les seues donzelles. Diuen que, segons fama pública, es tractava d'amors il·lícits. En comprovar el fet de les visites, Brianda, la sogra, féu tancar la porta d'entrada, però Felip es proveí d'una escala de corda i seguí entrant a l'apartament de Violant per la finestra que donava al carrer. Una nit, a tres o quatre escalons de terra, dos criats el sorprengueren. Hi hagué un gran avalot entre els servidors de Violant, que amenaçaren els dos descobridors, però aquests ho contaren tot a Brianda. Això fou pel novembre de 1478, vivint encara Nicolau. La que ho explica és Lucrècia de Besalú, i diu que ho sap per una criada. Una nota prop de la declaració de Lucrècia ens fa saber que ella, abans de morir, confessà públicament que havia declarat en fals. ¿Era tot fals realment o podem pensar que hi havia alguna cosa de cert? Un altre, encara, diu que els dos criats, posats per la sogra Brianda, feien l'adormit vora la porta i veieren Felip quan eixia. En fi, un servidor de Felip, Antoni Font, diu que un dia l'acompanyà, amb altres persones, a casa de Violant, i quedà sorprés en veure un altar molt ben posat. Li digueren que Felip i Violant havien d'oïr missa i rebre la benedicció. I fou així. Però Antoni Font no recordava si fou dins el primer any de dol de la comtessa. Perquè un dels motius d'escàndol per al públic era que Violant no haguera respectat el primer any de dol per a dedicar-se a uns nous amors. Però aquesta vegada la seua voluntat prevalgué contra tota oposició, i no havia passat encara tot el famós primer any de viduitat quan ja havia contret matrimoni secret amb Felip. Per això és difícil de jutjar el comportament d'aquest al palau dels virreis, perquè tal vegada entrava ja amb plenitud de drets com a marit encara no poder manifestar-los públicament fins al compliment de l'aniversari.

En resum, el que històricament podem afirmar és que el matrimoni tingué lloc, probablement el 1479, i que Felip portà el títol de comte de Quirra.

La felicitat de Violant havia de ser de breu durada. Felip morí en data imprecisa no més enllà de 1480 i potser molt abans. Li havia deixat dos infants, Jaume i Felip, i totes les preocupacions econòmiques de costum per a ella. El rei, veient-la endeutada i en aquella trista situació familiar, manà al virrei que fes que els creditors es portaren humanament amb ella i es conformaren, que la voluntat d'ella era de pagar-ho tot.

Durant alguns anys l'afer quedà en silenci fins que, vers la primavera del 1503, morí el jove Felip, fill segon de Violant, al castell de Sant Miquel. El vestiren amb l'hàbit franciscà. Els frares oferiren a la comtessa la donació de tota la capella i cap de l'altar major per sepultura seua i de tots els seus, i per acord capitular li fou donada com a terra buida on mai no havia estat soterrat ningú. Ella acceptà i, de nit, com era costum dels passats, féu traslladar el seu fill a la capella, a la part de l'Evangeli, on fou posada una tomba amb les armes dels Carròs. El nét de Brianda, Pere Maça Carròs d'Arborea, féu suplicar al virrei que no ho permetera i que ordenara posar el difunt a la sepultura dels seus passats i a un lloc més important, més proper a l'altar major. Perquè segons deia, la comtessa havia obtingut d'amagat la concessió. que no es podria fer, ja que tot el costat pertanyia als Carròs d'Arborea. Però el virrei, aquella vegada no intervingué. La comtessa es possessionà de la capella i, sembla que de nit féu certes reformes. Fou endarrerit al cap de l'altar i elevat sobre nous graons, de tal manera que les sepultures anteriors quedaren més baixes que les noves i fora de la capella.

Passaren set mesos i morí a Càller el fill gran de la comtessa, Jaume. El procurador de Maça corregué a demanar al virrei, a una hora intempestiva, que no el deixara soterrar a la capella. El virrei, probablement malhumorat per la inoportunitat del suplicant, reuní el consell, oí les raons de les dues parts i determinà que Violant fes soterrar el seu fill a la capella, on ella volguera. Ho feren també de nit i el passaren a la part de l'església, perquè feia poc temps del seu germà. El mateix virrei i molts oficials i gent principal assistiren i, com que era molt tard, no posaren cap signe heràldic. L'endemà, el procurador de Maça tornà a aparéixer per demanar que no fos posada ni tomba ni insígnies. I el lloctinent, cansat de tot allò, manà als frares que no

deixaren posar ningú. Naturalment, Violant acusà el greuge en veure que es tractava d'una disposició contrària a la deliberació del consell del dia abans. Demanà l'ajuda del rei i ell ordenà al lloctinent i als frares que li permeteren la col·locació del que volia. I així fou. Violant quedà tranquil·la en la seua solitud, pensant que Maça no faria res més. No comptava amb la seua tenacitat. Amb justícia o sense ella, demanà còpia del procés i apel·là al rei, volent donar-li a entendre que els Carròs d'Arborea tenien dret a tot el costat de la capella, a la banda de l'Evangeli; però precisament duia les armes soles dels Carròs, antecessors de la comtessa. Sembla que Violant, aquesta vegada, actuà amb més energia. Impetrà de l'inquisidor (que era, al mateix temps, reformador del monestir) lletres d'excomunió per als qui contradigueren els seus drets, com si es tractara de persones suspectes en matèria de fe.

El 25 d'octubre la comtessa tornà a fer al rei una precisa exposició dels fets, des del començament, i li resumí les seues conclusions. De la mateixa manera, el rei ordenà al lloctinent que fes justícia per a ella, però que li enviara el procés.

3.6. Els darrers anys

Els problemes de la comtessa, amb els anys, s'havien anat fent sempre més greus. Però li calia encara d'arribar a témer per la seua seguretat personal. El 10 d'agost de 1509 la feren detenir i la mantingueren arrestada en una cambra molt reduïda de casa seua, sota pena de 20.000 ducats. Fou el lloctinent de Càller, Miquel Aragall. Al voltant de la cambra i la casa mateixa posaren un bon número de guardes. Feren marxar els servidors i li deixaren només dues dones i un patge, i li prohibiren de parlar amb parents i amics mentre li preparaven un lloc enreixat al palau reial. Tot això amb maneres ultratjoses, impertinents i contràries a la seua

alta condició. Així mateix li prengueren el comtat i els llocs, amb les seues rendes; posaren com a capità general un majordom o escuder del lloctinent, canviaren els oficials i alçaren les banderes reials al comtat en lloc de les d'ella.

D'alguna manera, ella pogué fugir, s'embarcà en la nau de Gaspar Roig i arribà a Barcelona. Com que el rei va comprovar que, si havia eixit de la presó, era per poder presentar-se davant d'ell, considerà que no es tractava d'una fuga, i que tant ella com els qui l'havien ajudada i acompanyada estaven lliures d'això. Amb ella anaven Pere Sánchez de Centelles, Onofre Torelló, Gaspar Tortosa i altres familiars i criats. I, per tant, ordenà al lloctinent general de Sardènia que tan prompte com la comtessa li presentés la provisió reial en aquest sentit, anul·lés tot el que s'havia fet contra ella i enviaren el procés al tresorer general, que el rei ja s'ocuparia de fer justícia entre ella i el fisc.

Al cap d'un mes, Violant tornà a queixar-se perquè havia sabut que els oficials de Sardènia havien cobrat les rendes del seu comtat i havien forçat els vassalls a pagar-les encara que els termes no foren vençuts. A més, havien portat les seues criades a la presó del comú de Càller i després a Sant Miquel, on les havien sotmeses a turment per raó de la marxa d'ella i perquè volien saber on hi havia més diners i joies. Novament el rei manà la restitució de tot i l'alliberament de les detingudes. Al mateix temps recomanava que la comtessa fos mantinguda en la possessió de les seues sepultures a Sant Francesc i que no fos permesa cap alteració. D'això podem deduir que la causa de les sepultures havia estat fallada a favor d'ella, amb anterioritat a aquesta data.

El que havia motivat la detenció de la comtessa i les seues conseqüències fou el fet d'haver estat penjat un sacerdot anomenat Joan Castanya d'una finestra de la casa que ella tenia a Ales, per un oficial de Parte Montis. Fou acusada d'haver donat manament de suspensió, i a instància del procurador fiscal el lloctinent actuà contra ella. Abans de sortir de la presó, Violant obtingué un document de remissió fet pels pares i germans del difunt, i un altre que li fou expedit per Onofre Torelló com a regent de la vegueria de Càller i lloctinent del governador general, si bé aquest darrer títol li era contrariat per Miquel Aragall, que era lloctinent per privilegi reial. Finalment, el comtat li fou restituit, però no tots els béns. El Consell examinà el procés i en fou feta resolució al rei. Com que no constava que la intenció del procurador fiscal fóra prou fonamentada, el rei, donant per bé el document de Torelló, que deixava com a lloctinent fins a nova orde, concedí a la comtessa la remissió total el 2 de març del 1510. I seguidament manà al regent de la cancelleria de Sardènia que li fóra restituit tot el que li mancava.

No hem de trobar estrany que una vida tan agitada com aquesta no arribara més enllà. Si bé no coneixem la data exacta de la mort de Violant, sí que podem assegurar que fou anterior al mes de març del 1511. Tenia uns cinquanta-cinc anys. Deduïm que morí a Càller, perquè féu testament en poder del notari Nicolau Boy, però no podem saber tampoc si pogué ocupar el seu lloc a la capella major de Sant Francesc, per bé que ens cal suposar-ho.

Com que havia quedat sense descendència directa, Violant nomenà hereu del comtat de Quirra el seu nebot Guillem Ramon de Centelles i Carròs, fill segon de la més petita de les seues germanes bastardes, Toda, la qual s'havia casat amb el seu cosí germà, Lluís de Centelles, el 1497.

Després d'alguns mesos de pròrroques i de presentació de documents (entre ells el famós testament), el rei decidí que fos alçat el segrest i donada la possessió a Guillem Ramon, sota l'administració del seu pare. Era el 28 d'abril de 1512.

S'oposarien, a més de Pere Maça, Guillem Ramon Aymerich, Pere Sánchez, Àngela i Rafaela de Centelles i Lluís d'Aguiló, marit de la darrera.

El comtat de Quirra després de Guillem Ramon (1565) passà al seu fill Lluís, que morí sense descendència. Les seues germanes Joana, que era forassenyada, i Violant, muller d'Enric de Cardona, lloctinent de governador a Catalunya, tingueren un plet successori amb el seu cosí germà Joaquim de Centelles. Aquest, que guanyà el litigi i fou comte de Quirra, era fill de Serafi de Centelles, que fou germà de l'esmentat Guillem Ramon. Joaquim (finat el 1601), tingué una sola filla, Alamanda, la qual heretà el seu comtat. Es casà amb Cristòfol de Centelles, senyor de Nules, que veié el seu títol elevat al de marquès de Quirra (1604). Morta Alamanda, el marquès es casà amb Jerònima Calatayud i els fills d'aquest matrimoni transmeteren el marquesat de Quirra a la branca valenciana dels Centelles, que segurament ja no visqueren més a Sardènia.

L'herència dels Carròs tornava així a la seua terra d'origen. Quedava tancat el parèntesi sard, que havia donat a la família les grans figures dels capitans i virreis, i entre ells, una figura patètica com la de Violant, la nostra comtessa infortunada.